

Euroopa Liidu
Nõukogu

Brüssel, 3. märts 2022
(OR. en)

6784/22

POLCOM 7
COMER 26
WTO 32

SAATEMÄRKUSED

Saatja:	Euroopa Komisjoni peasekretär, allkirjastanud Martine DEPREZ, direktor
Kättesaamise kuupäev:	1. märts 2022
Saaja:	Jeppe TRANHOLM-MIKKELSEN, Euroopa Liidu Nõukogu peasekretär
Komisjoni dok nr:	COM(2022) 74 final
Teema:	KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE Euroopa Parlamendi ja nõukogu 15. mai 2014. aasta määruse (EÜ) nr 654/2014 kohaldamisala läbivaatamine

Käesolevaga edastatakse delegatsioonidele dokument COM(2022) 74 final.

Lisatud: COM(2022) 74 final

Brüssel, 1.3.2022
COM(2022) 74 final

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

**Euroopa Parlamendi ja nõukogu 15. mai 2014. aasta määruse (EÜ) nr 654/2014
kohaldamisala läbivaatamine**

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 15. mai 2014. aasta määruse (EÜ) nr 654/2014 kohaldamisala läbivaatamine

1. SISSEJUHATUS

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 15. mai 2014. aasta määruses (EL) nr 654/2014¹ (edaspidi „jõustamismäärus“) on sätestatud eeskirjad ja menetlused, et tagada rahvusvahelistest kaubanduslepingutest tulenevate liidu õiguste tõhus ja õigeaegne kasutamine, eesmärgiga kaitsta liidu majandushuve. 2021. aastal ajakohastati jõustamismääruse kohaldamisala, et pakkuda lisavõimalusi võtta olemasolevate probleemide lahendamiseks liidu meetmeid ning suurendada määruse mõjusust ja järjepidevust².

Praegu võimaldab jõustamismäärus liidul peatada või tühistada kontsessioone ning muid Maailma Kaubandusorganisatsiooni (WTO) lepingust ja liidu rahvusvahelistest kaubanduslepingutest tulenevaid kohustusi selleks, et

- jõustada olukorras, kus kolmas riik on rikkunud kaubanduslepingut, sellest lepingust tulenevaid liidu õigusi kas pärast kaubandusvaidluse lahendamist liidu kasuks või juhul, kui liidu katse saada kaubandusvaidluses siduv otsus ebaõnnestub põhjustel, mille eest ei vastuta liit, ning
- tasakaalustada kooskõlas kaubanduslepinguga sellest lepingust tulenevaid liidu kohustusi, kui kolmas riik kehtestab kaitsemeetme või muudab ühepoolselt liidule kasu toovaid soodustariife või teenustega seotud kohustusi.

Jõustamismäärusega on antud komisjonile õigus nimetatud asjaoludel vastu võtta, muuta, peatada või kehtetuks tunnistada kaubanduspoliitilisi meetmeid. Enne jõustamismääruse hiljutist muutmist sai rakendusaktidega vastu võtta vaid selliseid kaubanduspoliitilisi meetmeid, mis käsitlesid kaubavahetust või juurdepääsu riigihangetele. Määruse muutmiselega 2021. aastal avardati võimalusi, et hõlmata meetmed, mis on seotud teenuskaubandusega ja intellektuaalomandi õiguste teatavate kaubandusaspektidega. Komisjon võtab vastu rakendusmäärused pärast kontrollimenetluse läbiviimist ja vajaduse korral asjaomastelt sidusrühmadelt teabe kogumist.

2. LÄBIVAATAMISE NÕUE

Jõustamismääruse artiklis 10 on sätestatud, et komisjon vaatab läbi määruse kohaldamisala, võttes eelkõige arvesse kaubanduspoliitilisi meetmeid, mis võidakse vastu võtta, ja samuti määruse rakendamise. Läbivaatamisel tuleks tähelepanu pöörata ka

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 15. mai 2014. aasta määrus (EL) nr 654/2014, milles käsitletakse liidu õiguste rakendamist rahvusvaheliste kaubanduseeskirjade kohaldamisel ja jõustamisel (ELT L 189, 27.6.2014, lk 50).

² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 10. veebruari 2021. aasta määrus (EL) 2021/167, millega muudetakse määrust (EL) nr 654/2014, milles käsitletakse liidu õiguste kasutamist rahvusvaheliste kaubanduseeskirjade kohaldamisel ja jõustamisel (ELT L 49, 12.2.2021, lk 1).

täiendavatele kaubanduspoliitilistele meetmetele, millega peatatakse kontsessioone või muid kohustusi intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide valdkonnas.

Läbivaatamine peab toimuma hiljemalt aasta pärast 13. veebruari 2021 ning komisjon peab esitama oma järeldused Euroopa Parlamendile ja nõukogule.

Määruse eelmised läbivaatamised toimusid 2017. ja 2019. aastal³.

Käesolev läbivaatamine hõlmab ajavahemikku viimasest läbivaatamisest (2019. aasta detsember) tänaseni. 2021. aasta muudatuste puhul hõlmab läbivaatamine ajavahemikku 13. veebruarist 2021 (muudatuste jõustumise kuupäev) tänaseni.

3. JÕUSTAMISMÄÄRUSE KOHALDAMISALA, KAUBANDUSPOLIITILISTE MEETMETE JA RAKENDAMISE LÄBIVAATAMINE

3.1. Määruse kohaldamisala

Jõustamismääruse artiklis 3 on sätestatud konkreetsed olukorrad, kus jõustamismäärust kohaldatakse ja kus liit võib reageerida kaubanduspoliitiliste meetmetega. Määruse muutmisel 2021. aastal lisati algsesse kohaldamisalasse allpool kirjeldatud olukorrad.

3.1.1. Artikli 3 punktid a ja b: pärast kaubandusvaidluses siduva otsuse tegemist liidu kasuks

Jõustamismäärust kohaldatakse, kui vaidluste lahendamise menetlus WTOs (*artikli 3 punkt a*) või muu rahvusvahelise kaubanduslepingu alusel (*artikli 3 punkt b*) on lõppenud kaubandusvaidlust käsitleva siduva otsusega, mis annab liidule jõustamisõiguse, kuna kostja ei ole lepingut täitnud. Seega on jõustamismäärus kohaldatav pärast vaidluse kohta siduva otsuse tegemist liidu kasuks.

Vaatlusalusel ajavahemikul kasutati jõustamismäärust sellises olukorras üks kord. Liit kehtestas 2020. aastal täitemeetmetena kaubanduspoliitilised meetmed teatavate Ameerika Ühendriikidest pärit toodete impordi suhtes seoses WTO vaidluses tehtud otsusega, mis käsitles subsiidiume õhusõidukite tootjale Boeing⁴. Meetmed kehtestati pärast seda, kui 2019. aasta aprillis võeti vastu apellatsioonikogu aruanne, milles kinnitati WTO vaidluste lahendamise organi ja vahekohtu otsust, et Ameerika Ühendriikide vastumeetmed ei vastanud nõuetele. Apellatsioonikogu aruandes kinnitati, et Ameerika Ühendriikide subsiidiumid Boeingile põhjustasid jätkuvalt märkimisväärset kahju Airbusile.

³ KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE „Euroopa Parlamendi ja nõukogu 15. mai 2014. aasta määruse (EÜ) nr 654/2014 kohaldamisala läbivaatamine“, [COM\(2019\) 639 final](#); KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE „Jõustamismääruse kohaldamisala esialgne läbivaatamine“, [COM\(2017\) 373 final](#).

⁴ Komisjoni 7. novembri 2020. aasta rakendusmäärus (EL) 2020/1646, milles käsitletakse kaubanduspoliitika meetmeid, mida kohaldatakse teatavate Ameerika Ühendriikidest pärit toodete suhtes pärast otsuse langetamist Maailma Kaubandusorganisatsiooni vaidluste lahendamise käsituslepe kohases kaubandusvaidluses (ELT L 373, 9.11.2020, lk 1); Ameerika Ühendriigid – Suurte tsiviilõhusõidukitega kauplemist mõjutavad meetmed – teine kaebus (DS353).

Vastumeetmete kehtestamiseks kogus komisjon jõustamismääruse alusel teavet nende Ameerika Ühendriikidest pärit toodete esialgse loetelu kohta, mille suhtes liit võiks võtta vastumeetmeid⁵.

2021. aastal juulis peatas liit kehtestatud meetmete kohaldamise viieks aastaks⁶. Peatamise eesmärk oli võimaldada kahel poolel jätkata arutelusid, et nad saaksid viia ellu oma kavatsused seoses teadus- ja arendustegevuse rahastamisega ning konkreetse toetuse andmisega suurte tsiviilõhusõidukite jaoks⁷.

Selle juhtumi puhul toimus positiivne areng peamiselt tänu jõustamismääruse kasutamisele. Piisav tasakaal ja vastastikkus oli võimalik taastada alles pärast seda, kui liit oli kehtestanud meetmed impordile Ameerika Ühendriikidest, kes juba oli rakendanud liidu suhtes kaugeleulatuvaid täitemeetmeid WTO Airbusi vaidluse põhjal. Sellega loodi õige keskkond konstruktiivseks suhtlemiseks ja lahenduse jaoks, milleni on nüüd jõutud.

Põhjus, miks määrust on kasutatud vaatlusalusel ajavahemikul artikli 3 punktides a ja b sätestatud alustel vähe, võib olla pooleliolevate kaubandusvaidluste lahendamise menetluse etapp. Jõustamisetapp on kaubandusvaidluses hiline etapp, kuhu jõuavad vaid üksikud juhtumid, kuna enamik juhtumitest lahendatakse märksa varem⁸. Teiselt poolt ei saa välistada, et ainuüksi määruse olemasolu ja võimalus, et liit kasutab selle alusel oma õigusi, mõjub kolmandatele riikidele heidutavalt, vähendades pärast vaidluse edukat lahendamist liidu kasuks nende soovi rikkuda nõudeid või isegi eirata oma kaubanduslepingust tulenevaid kohustusi.

3.1.2. Artikli 3 punktid aa ja ba: kui kaubandusvaidluse lahendamine on blokeeritud

Need alused lisati määruse muutmisel 2021. aastal. Need sarnanevad punktis 3.1.1 osutatud alustega, olles seotud liidu õiguste jõustamisega kaubandusvaidluste põhjal, kuid puudutavad konkreetselt vaidluste lahendamise menetluse blokeerimist.

Jõustamismääruse algsel kavandamisel lähtuti eeldusest, et sisse on seatud täielikult toimiv vaidluste lahendamise menetlus, mille rakendamise tulemusel tehakse vaidluste kohta lõplik ja siduv otsus. Paraku ei olnud olukorras, kus liidu vastaspool ei teinud koostööd ja takistas menetlust, mis viinuks siduva ja täitmisele pööratava otsuseni, võimalik saavutada määruse eesmärki, milleks on kaitsta liidu huve, andes liidule vahendid tõhusaks ja kiireks reageerimiseks kolmandate riikide ebaseaduslikele meetmetele. Selle probleemi lahendamiseks tegi komisjon ettepaneku ajakohastada jõustamismäärust ja 2021. aastal määrust muudeti.

⁵ WTO Boeing dispute: EU issues preliminary list of US products considered for countermeasures; https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_19_2162.

⁶ Komisjoni 8. juuli 2021. aasta rakendusmäärus (EL) 2021/1123, millega peatatakse rakendusmäärusega (EL) 2020/1646 kehtestatud kaubanduspoliitika meetmed, mida kohaldatakse teatavate Ameerika Ühendriikidest pärit toodete suhtes pärast otsuse langetamist Maailma Kaubandusorganisatsiooni vaidluste lahendamise käsituslepe kohases kaubandusvaidluses (ELT L 243, 9.7.2021, lk 43).

⁷ [ELi ja USA otsustav samm lennukitootjaid puudutava vaidluse lõpetamiseks](#).

⁸ Vt 10. detsembril 2021 avaldatud [ülevaade liidu pooleliolevatest vaidluse lahendamise menetlustest](#), mille leiab kaubanduse peadirektoraadi veebisaidilt.

Jõustamismäärust kohaldatakse järgmistes konkreetsetes olukordades.

- i. WTO kaubandusvaidluste puhul kohaldatakse jõustamismäärust pärast sellise WTO vaekogu aruande jagamist, milles toetatakse täielikult või osaliselt liidu esitatud nõudeid, kui WTO vaidluste lahendamise käsituslepe artikli 17 alusel on esitatud kaebus, kuid apellatsioonimenetlust ei ole võimalik lõpule viia, kuna apellatsioonikogu ei toimi ja kolmas riik ei ole nõus WTO vaidluste lahendamise käsituslepe artikli 25 kohase vahekohtumenetlusega.

Selle muudatuse tingis praegune olukord, kus WTO apellatsioonikogu ei toimi. Nagu hästi teada, ei toimi apellatsioonikogu praegu seetõttu, et Ameerika Ühendriigid blokeerivad WTO apellatsioonikogu uute liikmete ametisse nimetamist. WTO apellatsioonikogu ei saa tegeleda kaebustega, mis on esitatud alates 11. detsembrist 2019, ega tegele enam kaebustega, mis olid esitatud varem, kuid mille läbivaatamine ei olnud 2020. aasta alguseks lõpule viidud. Seepärast on liidul võimaldatud võtta täitemeetmeid WTO vaidlustes, mis on apellatsioonietapis blokeeritud, välja arvatud juhul, kui WTO vaidluste lahendamise käsituslepe artikli 25 alusel on kokku lepitud asja läbivaatamises vahekohtus.

Määruse muutmisega nähti ette kaitsemeede lisaks liidu pidevatele püüdlustele kriis lahendada. Liit on välja töötanud mitmepoolse vahekokkuleppe, mille eesmärk on kopeerida WTO vaidluste lahendamise käsituslepe artikli 25 kohase vahekohtumenetlusega võimalikult suures ulatuses WTO apellatsioonimehhanismi⁹. Vahekokkuleppes on nimelt muu hulgas säilitatud siduv kahetasandiline WTO vaidluste lahendamise mehhanism. Vahekokkuleppega on liitunud mitu WTO liiget ja sellega saavad vabatahtlikult liituda ka ülejäänud liikmed, sealhulgas vajadusepõhiselt konkreetse vaidluse lahendamiseks.

- ii. Kaubandusvaidluste puhul, mis toimuvad muude ELi kaubanduslepingute, sealhulgas piirkondlike või kahepoolsete lepingute alusel, kohaldatakse jõustamismäärust, kui otsuse tegemine ei ole võimalik, sest kolmas riik ei astu vaidluste lahendamise menetluse toimimiseks vajalikke samme, sealhulgas juhul, kui kolmas riik venitab menetlust tarbetult, nii et seda võib lugeda koostööst keeldumiseks.

Sellised blokeerimisriskid tehti kindlaks jõustamismääruse läbivaatamisel 2019. aastal. Näiteks kui teine pool ei määra vahekohtunikku ja olukorra leevendamiseks puudub varumehhanism, ei ole liidul võimalik saada siduvat otsust, mida saaks pöörata täitmisele.

Vaatlusalusel (võrdlemisi lühikesel) ajavahemikul sellist olukorda, mis oleks kaasa toonud muudetud jõustamismääruse kasutamise, täielikult ei tekkinud. Mõnel juhul on muudetud määruse kasutamist siiski kaalutud ning on võimalik, et ainuüksi määruse kasutamise võimalus on ajendanud vastaspooleks olevat kolmandat riiki võimaldama WTO vaidluses siduva otsuseni jõudmist.

Poolleiolevate vaidluste puhul on jõustamismääruse kasutamise tava puudumise põhjus osaliselt asjaolu, et mitmepoolne vahekokkulepe on olemas ja toimib ning muudel

⁹ [Interim appeal arrangement for WTO disputes becomes effective.](#)

juhtudel suudavad pooled jõuda vajaduse korral kokkuleppele vahekohtumenetluses. Lisaks on aktiivselt rakendatava tava puudumine siingi seotud vaidluste menetlusetapiga, kuna vaidlus peab jõudma teatavasse etappi, et tekiks võimalus kohaldada jõustamismäärust.

3.1.3. Artikli 3 punkt c: tasakaalustavad meetmed vastusena kolmanda riigi kaitsemeetmetele

Veel üks olukord, kus kohaldatakse jõustamismäärust, on seotud tasakaalustavate meetmetega: kolmas riik kehtestab kaitsemeetme ning WTO kaitsemeetmete leping (artikkel 8) või kaitsemeetmeid käsitlevad eeskirjad teistes liidu lepingutes annavad liidule õiguse võtta tasakaalustavaid meetmeid.

Jõustamismäärust on kasutatud sel otstarbel kokku kaks korda, sealhulgas üks kord vaatlusalusel ajavahemikul. Esimesel korral reageeris liit imporditollimaksudele, mille Ameerika Ühendriigid olid kehtestanud 2018. aastal terasele ja alumiiniumile¹⁰. Teisel korral reageeris liit sarnaselt seonduvatele imporditollimaksudele, mille Ameerika Ühendriigid olid kehtestanud 2020. aastal terase- ja alumiiniumitoodetele¹¹. Mõlemal juhul kehtestas liit tasakaalustavate meetmena täiendavad imporditollimaksud mitme Ameerika Ühendriikidest pärit toote suhtes. Rakendusakt, millega kehtestati tasakaalustavad meetmed, võeti esimesel juhul vastu umbes kahe kuu ja teisel juhul umbes kuu jooksul kooskõlas WTO lepingus sätestatud tähtaegadega.

Vaatlusalusel ajavahemikul kohaldati jõustamismäärust hiljem kahel korral ka selleks, et need tasakaalustavad meetmed 2021. aastal peatada¹². Peatamisega loodi liidule ja Ameerika Ühendriikidele tingimused, mis olid vajalikud jätkuva koostöö edendamiseks, sealhulgas vastavate tollimaksude kaotamiseks¹³. Praegu tasakaalustavaid meetmeid ei kohaldata.

Tänu jõustamismäärusele sai liit reageerida kiiresti Ameerika Ühendriikide kaitsemeetmetele ning kaitsta kahel olulisel juhul liidu majandushuve. Peale selle oli liidu reageerimisvõimalus oluline pidevates jõupingutustes, mida tehti probleemi lahendamiseks. Kehtestatud tasakaalustavate meetmete peatamine oli tähtis püüdlustes saavutada Ameerika Ühendriikide tollimaksude kaotamine. Seepärast võib järeldada, et jõustamismäärus osutus väga kasulikuks ja oli liidu jaoks oluline vahend, kaotamaks

¹⁰ Komisjoni 16. mai 2018. aasta rakendusmäärus (EL) 2018/724, milles käsitletakse teatavaid kaubanduspoliitika meetmeid, mida kohaldatakse Ameerika Ühendriikidest pärit teatavate toodete suhtes (ELT L 122, 17.5.2018, lk 14), ja komisjoni 20. juuni 2018. aasta rakendusmäärus (EL) 2018/886, milles käsitletakse teatavaid kaubanduspoliitika meetmeid, mida kohaldatakse Ameerika Ühendriikidest pärit teatavate toodete suhtes, ning millega muudetakse rakendusmäärust (EL) 2018/724 (ELT L 158, 21.6.2018, lk 5).

¹¹ Komisjoni 6. aprilli 2020. aasta rakendusmäärus (EL) 2020/502, milles käsitletakse teatavaid kaubanduspoliitika meetmeid, mida kohaldatakse Ameerika Ühendriikidest pärit teatavate toodete suhtes (ELT L 109, 7.4.2020, lk 10).

¹² Komisjoni 28. mai 2021. aasta rakendusmäärus (EL) 2021/866, millega peatatakse rakendusmäärusega (EL) 2018/886 kehtestatud kaubanduspoliitika meetmed, mida kohaldatakse teatavate Ameerika Ühendriikidest pärit toodete suhtes (ELT L 190, 31.5.2021, lk 94–95). Komisjoni 26. novembri 2021. aasta rakendusmäärus (EL) 2021/2083, millega peatatakse rakendusmäärustega (EL) 2018/886 ja (EL) 2020/502 kehtestatud kaubanduspoliitika meetmed, mida kohaldatakse teatavate Ameerika Ühendriikidest pärit toodete suhtes (ELT L 426, 29.11.2021, lk 41).

¹³ [ELi ja USA 31. oktoobri 2021. aasta ühisavaldus](#), [Euroopa Liidu 31. oktoobri 2021. aasta teadaanne](#).

edukalt tollimaksud, mille Ameerika Ühendriigid olid kehtestanud terasele ja alumiiniumile.

3.1.4. Artikli 3 punkt d: kontsessioonide või kohustuste muutmine

Viimane olukord, kus saab kasutada jõustamismäärust, on juhtumid, kus WTO liige muudab ühepoolselt 1994. aasta üldise tolli- ja kaubanduskokkuleppe artikli XXVIII kohaseid kontsessioone või teenuskaubanduse üldlepingu artikli XXI kohaseid kohustusi ning kaupade puhul ei ole kokku lepitud kompensatsioonimehhanisme ning teenuste puhul ei tehta kompenseerivaid kohandusi kooskõlas vahekohtu teenuskaubanduse üldlepingu XXI artikli kohaste järeldustega.

Algselt kohaldati jõustamismäärust vaid 1994. aasta üldise tolli- ja kaubanduskokkuleppe artikliga XXVIII seotud olukordades. Määruse muutmisel 2021. aastal lisati olukorrad, mis on seotud teenuskaubanduse üldlepingu artikliga XXI. See täiendus on loogiline ja õigustatud, võttes arvesse nende kaht liiki olukordade sarnasusi.

Vaatlusalusel ajavahemikul ühtki sellist juhtumit ei esinenud. Samuti ei ole olnud märke sellest, et mõni WTO liige oleks kavatsenud muuta kontsessioone või kohustusi, pidamata läbirääkimisi kompenseerivate kohanduste teemal. Jõustamismäärusel võis olla heidutav mõju, kuna ainuüksi selle olemasolu näitab, et liit on igati valmis kasutama nende sätete alusel tõhusalt oma tasakaalustamisõigusi.

3.2. Kaubanduspoliitilised meetmed

Jõustamismääruse artiklis 5 on loetletud kaubanduspoliitilised meetmed, mida liit võib kasutada punktis 3.1 kirjeldatud olukordades. Algselt oli selles loetelus sätestatud järgmine:

- (a) *artikli 5 lõike 1 punkt a: soodustariifide peatamine ja uute tollimaksude kehtestamine või olemasolevate tollimaksude suurendamine;*
- (b) *artikli 5 lõike 1 punkt b: koguseliste piirangute kehtestamine või piiranguga hõlmatud koguste suurendamine kaupade impordi või ekspordi puhul; ning*
- (c) *artikli 5 lõike 1 punkt c: riigihankevaldkonnas kontsessioonide peatamine.*

Määruse muutmisel 2021. aastal lisati sellesse loetellu järgmine:

- (a) *artikli 5 lõike 1 punkt ba: teenuskaubandusega seotud kohustuste peatamine ja teenuskaubandusele piirangute kehtestamine, mille puhul on kohustuslik läbida teatavad etapid. Komisjon peab vaatlema kindlas järjekorras iga teenuste kategooriat ja järeldama, et meetmete võtmine ei ole võimalik, enne kui ta liigub järgmise kategooria juurde. Esimesse kategooriasse kuuluvad teenused, mis eeldavad liidu tasandil antud luba. Teises kategoorias on teenused, mis on liidu õigusaktidega põhjalikult reguleeritud. Kolmas kategooria hõlmab teenuseid, mille puhul teabe kogumine on näidanud, et sekkumine riivab kõige vähem liikmesriikide õigusnorme;*
- (b) *artikli 5 lõike 1 punkt bb: selliste kohustuste peatamine, mis on seotud liidu institutsiooni või asutuse antud ja kogu liidus kehtivate intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektidega, ning selliste intellektuaalomandi õiguste kaitse või nende ärilise kasutamise piirangute kehtestamine asjaomase kolmanda riigi*

kodanikest õiguste omajate suhtes. Need meetmed vastavad suuresti esimesele etapile meetmete kaalumisel teenuste valdkonnas.

Teenuste ja intellektuaalomandi õigustega seotud meetmete olemasolu alates 2021. aasta veebruarist on muutnud jõustamismääruse oluliselt paremaks ning need meetmed suurendavad mitmel moel liidu suutlikkust jõustada kaubanduslepingute alusel oma õigusi. Meetmed

- muudavad jõustamismääruse tõhusamaks, avaldavad muu hulgas olulist mõju kolmandatele riikidele, heidutades neid võtmast ebaseaduslikke meetmeid;
- vastavad tänapäevase teadmispõhise majanduse vajadustele;
- on kooskõlas teenuste ja intellektuaalomandi õiguste olulisusega rahvusvahelises kaubanduses;
- suurendavad liidu tõsiseltvõetavust tema püüdlustes pidada läbirääkimisi õiguste omajate kaitse üle välismaal;
- näitavad, et liit on võtnud kindlalt nõuks kasutada täiel määral oma kaubanduslepingutest tulenevaid õigusi, sealhulgas tõhustades kohustuste täitmise tagamist sektoriüleste vastumeetmete abil.

Kõik kolm jõustamismääruse kasutamise juhtumit, sealhulgas vaatlusalusel ajavahemikul, hõlmasid kaubanduspoliitilisi meetmeid, mis seisnesid liitu imporditava kauba suhtes kehtestatud täiendavates tollimaksudes. Meetmed olid proportsionaalsed ja kooskõlas kahjuga, mis oli tekitatud kolmanda riigi (praegusel juhul Ameerika Ühendriikide) vastavate meetmetega. Imporditollimaksude kasutamine osutus tõhusaks meetmeks, mis mõjutas Ameerika Ühendriikide majandust, ning oli tegur, mis ajendas Ameerika Ühendriike oma meetmeid aja jooksul muutma. Selle tulemusel on kõik jõustamismääruse alusel kehtestatud meetmed praegu peatatud, kuna Ameerika Ühendriigid ei kohalda enam oma meetmeid nii nagu varem.

Ühtki teist artikliga 5 ette nähtud võimalust vaatlusalusel ajavahemikul ei kasutatud. See on osaliselt tingitud asjaolust, et määruse muutmisest 2021. aastal, millega nähti ette lisavõimalused, on möödunud võrdlemisi vähe aega. Peale selle, nagu märgitud, on kasutatud kaupade puhul tõhusalt imporditollimakse. Vaatlusalusel ajavahemikul ei kaalutud vastumeetmete võtmist¹⁴ muudes valdkondades kui kaubad, näiteks seoses teenuskaubanduse või intellektuaalomandi õigustega. Boeingi juhtumi puhul olid Ameerika Ühendriikide meetmed, mille peale liit võttis vastumeetmeid, seotud WTO lepingu kohaste kaupadega ja liit sai tulemuslikult reageerida kaupadega seotud meetmete abil. WTO kaitsemeetmetega seotud juhtumite puhul ei oleks olnud lubatud reageerida muude meetmetega kui meetmed, mida rakendatakse kaupade suhtes pärast kohustuste peatamist WTO üldise tolli- ja kaubanduskokkulepe alusel. Seepärast ei ole jõustamismääruse artikliga 5 ette nähtud ülejäänud võimalusi veel katsetatud, kuid neid saab kasutada tulevikus.

¹⁴ WTO vaidluste lahendamise käsituslepe artikkel 22.

Meetmete kohaldamisala täiendav laiendamine intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide valdkonnas

Võimalike meetmete kohaldamisala laiendamist 2021. aastal intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektidele võib pidada oluliseks, kuid selle ulatus on piiratud. Laiendamise käigus nähti ette täitemeetmed, mis seisnevad liidu institutsiooni või asutuse antud ja kogu liidus kehtivate intellektuaalomandi õiguste kaitse või nende ärilise kasutamise piirangutes asjaomase kolmanda riigi kodanikest õiguste omajate suhtes. See kohaldamisala vastab suuresti esimesele etapile meetmete kaalumisel teenuskaubanduse valdkonnas. Praegu võib kohaldada jõustamismäärust geograafiliste tähistete, ELi kaubamärkide, ELi disainilahenduste ja taimesortide suhtes. Määrusega ei ole ette nähtud täitemeetmeid, mis mõjutaksid näiteks patente või autoriõigusi.

Komisjon leiab, et ei ole ühtki õiguslikku ega tehnilist takistust, mis ei laseks võimalike meetmete kohaldamisala veelgi laiendada, ning et laiendamine oleks üldiselt kasulik. Kohaldamisala laiendamise korral suureneksid jõustamismääruse tulemuslikkus ja usaldusväärsus, kuna lisanduksid olukorrad, kus liit saab tulemuslikult jõustada oma õigusi, kui kolmas riik eirab ELi lepingus sätestatud intellektuaalomandi õiguste kaitset ning võimalus võtta jõustamismeetmeid rahvusvahelise õiguse kontekstis on juba olemas. Lisaks ajendaks see kolmandat riiki täitma nõudeid olukorras, kus asjaomane kolmas riik eirab kokkulepitud kaitset.

Sidusrühmad on suhtunud meetmetesse, mis lähevad jõustamismääruse praegusest kohaldamisalast kaugemale, üldjuhul positiivselt. Avaliku konsultatsiooni raames, mis oli seotud komisjoni ettepanekuga võtta vastu sunnimeetmetevastane õigusakt,¹⁵ küsiti sidusrühmadelt lisameetmete kohta intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide valdkonnas. Ehkki sidusrühmad juhtisid tähelepanu tundlikele küsimustele (mure ELi ettevõtjatele kaasneva kahju pärast), tunnistasid nad ka võimalikku kasu (tõhususe ja usaldusvääruse suurenemine).

Komisjon jätab alles võimaluse esitada tulevikus seadusandlik ettepanek jõustamismääruse ajakohastamiseks selles ja võimalik et ka teistes aspektides. Praeguses etapis ei peeta seadusandlikku ettepanekut asjakohaseks, kuna määruse viimane muutmine toimus alles hiljuti.

Kaaludes jõustamismääruse kohaldamisala täiendavat laiendamist tulevikus, võib olla asjakohane hiljutine ettepanek võtta vastu sunnimeetmetevastane õigusakt ning õigusakti ettepanek, mille komisjon on kohustunud esitama nõukogule ja Euroopa Parlamendile ELi ja Ühendkuningriigi kaubandus- ja koostöölepingu täitmise tagamiseks.

Samal ajal peab komisjon oluliseks jätkata olemasolevate meetmete ja nende kasulikkuse jälgimist ja läbivaatamist. Selline läbivaatamine peaks põhinema ELi vaidluste lahendamisel, tulevastel kohaldamisjuhtudel ja muul arengul, mis võib mõjutada jõustamismääruse tõhusust laiemas kontekstis.

3.3. Rakendamine

Jõustamismäärus osutus protsessi vaatenurgast sobivaks ja piisavalt paindlikuks vahendiks. Määruse kasutamisel on liit saanud reageerida õigel ajal ja asjakohaselt. Määrus võimaldas liidul reageerida 2018. ja 2020. aastal lühikese tähtaja jooksul, et

¹⁵ [Detailed results of the public consultation; Towards an EU anti-coercion instrument.](#)

kasutada tasakaalustamisõigusi ja kehtestada tasakaalustavad meetmed WTO lepingu alusel. Samuti võimaldas määrus tegutseda kiirelt ja tõhusalt, et peatada kehtestatud kaubanduspoliitilised meetmed (kaks korda 2021. aastal), kui see oli põhjendatud asja kiireloomulisuse tõttu.

4. KOKKUVÕTE

Jõustamismäärust on kasutatud seni vaid mõnel üksikul juhul – nii meetmete kehtestamiseks, et reageerida kaitsemeetmetele, ja täitmise tagamiseks kui ka selliste meetmete peatamiseks. Määrus on täitnud oma eesmärgi kaitsta liidu majandushuve ning on osutunud oluliseks ja sobivaks vahendiks, et reageerida konkreetsetes olukordades kolmandate riikide meetmetele. Ehkki jõustamismäärust on kasutatud vähe, on näha, et liit suudab reageerida kiiresti, tõhusalt ja otsustavalt ning saavutada positiivseid tulemusi. Komisjon leiab, et kui jätta kõrvale määruse senine kohaldamine vaid piiratud arvul juhtudel, on ainuüksi jõustamisvahendi olemasolul positiivne ja heidutav mõju. Sellega antakse selgelt märku liidu suutlikkusest tõhusalt kasutada oma õigusi kaubanduslepingute alusel või isegi nende rikkumise korral. Seetõttu ei pruugi jõustamismääruse mõju kinnitamiseks olla vajalik määruse sage kasutamine, kuna juba selle määruse kasutamise oht on toonud tulemusi.

Komisjon jälgib jõustamismääruse üldist kasutamist ja kasulikkust ka edaspidi. Ta jätab alles võimaluse täiendavalt ajakohastada olemasolevaid kaubanduspoliitilisi meetmeid või olukordi, mis võivad kaasa tuua nende meetmete kohaldamise.